

■ 2. Kassák Lajos: „A rettenetes nagy hamu” alól Babits Mihályhoz

Köszönettel kezdem.

Köszöntöm Babits Mihályt, aki egyeztetendős neki-nekilendülésünk óta nagy vakságok és sok kis betyárságok után elsőnek vetette ránk komolyan a szemét – vagy elsőnek merte bevallani, hogy ránk vetett szemével komolyan mérlegelni kényszerül bennünket.

„Bekormozott arccal, rettentő nagy hamu alatt” látott meg bennünket, és sok fölösleges dekoráció kedvetleníti tőlünk – megpróbáljuk kissé tisztábbra egyszerűsíteni magunkat elé.

Kritikusunk a nemzedékek törvényszerű egymásra következését kultúrában és művészetben a pireuszi fáklaversenyekkel példázza, és így kiált föl: „Hol vannak a húszévesek?” Nem találkozott velük (nem, egészen máig), pedig tudta, hogy „docilis arccal, magukba titánkodva ott járnak el az ablak alatt”. Ezekre a naiv ablakra pislogókra panaszkodik Babits, s aztán egyszerre elének önti panaszait, akikkel a *Nyugat* eleven és lehiggadt tíz esztendejében először találkozott szemtől szembe. Lemért, analizált, kritikai konklúziót vont le művészetünkről, s engedelmeivel most mi is ezt a metódust fogjuk követni bizonyításul annak, hogy Babits tőlünk való elkedvetlenedésének nem csupán mi vagyunk az okai.

Az első csomónk, amivel Babitsot meglöktük: a program. A magunk javára mindjárt lejegyezzük, hogy ezt a programot nem az új lapok szokásához híven az első számunkban adtuk meg magunk által sem át nem értett publikumcsalogatónak egy mutatóványosbódé bámulásához, hanem a tizedik számunkban terítettük olvasóink elé vagy az új költők elé, akiket elég jól sejtettünk az ismeretlenségben. A programot erőnkhez képest tíz számon át előre dokumentáltuk, tehát kellett, hogy megszerkesztésekor át is értsük azt! Csodálkozunk, hogy Babits, aki szintén át tudta érteni tőlünk, s a *Nyugat* oldalain akkora kitartással magyarázza, egészen más eredményre jut vele, mint mi. Azt hisszük, az egészet mégsem értette meg annyira, mint ahogy azt ő a mi rovásunkra állítja! Azt mondja: a program recept. „A recept, mint minden külső irányozás, csak ártó hatású lehet.” „Az Újat és Nagyot, ha valóban nagy tehetségek, meg fogják valósítani úgyis: recept szerint soha nem valósítható meg.” Valóban igaza van! De ezt a tanácsot már sokszor kiosztották, s nem mindig azoknak, akik rászolgáltak – s talán most sem azoknak.

1. A *Tett* programjának a hangsúlyja nem a művészi produktumon, a megcsinálás hangján van (annyira sem, mint Babitsnál), hanem a művészen mint szociális emberen.

2. A témakör az esztétika korlátok nélküli kiszélesítése. Az erőnek és akaratnak – mint az egyetlen maradandó művészi abszolútumnak – megismerése és érvényesítése.

3. A Babits által nagyon fájlatl technikai részről pedig csak ennyi: a megcsinálás hogyanjáért ne kukucskálj be a mások ablakain!

Ennél semmivel sem mond egyebet a mi programunk, s ez nem recept, még kevésbé demagógia. Így velünk szemben Babits fiatalokat intő metódusát is programnak vehetjük. „Tehetséges íróra vall, de még nem elég az ízlése... a technikája... az életet nem ismerheti még... érni, üledpedni kell...” Program ez is, csak jóval hüvelykgyűrűsebb, mint a miénk! Ahelyett, hogy a született fenyőt a pálmaházban akarnánk megnevelíteni, kint a hegytetőn akarjuk rácsurgatni az éltető napot. Programunkkal értelmi ugródeszkát akarunk adni az új generációnak, akinek éppen azért, mert nálunk már törvényszerűleg megtörtént a „hagyományos asszociációk” beidegzése, semmi szükségük nincs az élettapasztalatok „gyűjtésére”, a meglévő formák föltétlen végigcsinálására. Mint művészek onnan ugorhatnak, sőt kell nekik tovább ugraniuk, ahol az előtte járók elé születtek.

A mi programunk egy végtelen síkot húz a fiatal költő lába elé, mondván: „no, fuss ki a világból, ha van hozzá merszed és erő”, s drótsövényt állít a háta mögé. Babits programja (vagy esztétikai kritikája, vagy időbeli előjoga, vagy nem tudom én mije) rettentően kigödrözött lép-

csőkolosszust állít az új költő elé, s mondván: „hát lássuk, ha csakugyan jó inaid vannak a csikói kedvhez, mászd meg előbb ezt a tapasztalati golgotát”, és jó puha ágyat nyit a háta mögött arra az esetre, „ha netalántán meggondolná magát a bohó”. Hogy kritikusunk mért gondolja azt, hogy a mi „okoskodásunkkal” szemben az ő „okoskodásának” van igaza... azt nem tudjuk.

Technikáról szólván Babits a képzőművészetre is átutalja a figyelmünket. „Az idők új arcát énekelni – mondja –, ahhoz épp oly kevés a lelkesedés, mint megfesteni egy ilyen arcot a festőnek.” „Vajon hogy tudna egy arc valóságához férkőzni a festő, aki a rendelkezésére álló eszközöket s mesterségének százados technikáját elvszerűleg még csak megismerni sem akarja...” Így áll ez a festészetre? Kérjük Babitsot, nézze csak át a négerek plasztikáját és az egész primitív festők képeit – minden technikai készség nélkül is mennyivel inkább fogták meg és juttatták érvényre azok az arc karakterét, tehát modelljük leglényegét, mint a mi „technikai eszközökkel” rendelkező Vadász Miklósunk. Sőt, a „százados technikai eszközökkel” rendelkező Mackart is csak szép képeket festett, kinek-kinek. A „százados technikai eszközök” még másodszorban sem teszik a művészetet.

Primitívek. És ez alatt a jelző alatt beszélhetünk a szabad versről és a kompozícióról is. Az előbbiről mint *A Tett* „ideáljáról”, a másodikról mint olyanról, amit *A Tettben* „teljesen elvetettek”.

1. Régi igazság, hogy abszolút szabadság nincs, tehát az abszolút szabad vers sincs. Amint az emberi tudatnak szörnyű erkölcsi béklyó „szabadságának” teljes megérzése, úgy a művész fantáziájából önálló életre kívánczó vízióknak is leghatalmasabb ellensége a megadott formaszabadság!

2. A laikus által úgynevezett szabad forma szerintünk a legkomplicáltabb forma, a lényeg formája. A szabad vers formáját éppen a belső struktúra adja; az adódó téma, életdarab tudatos centrumba lökése alakítja a vers szemmel látható külsőségeit!

A két pontban azt akartam adni, hogy *A Tett* szerkesztője szerint (Babits Mihály engem gyanúsít a fiatalok megrontásával, a magam módján meg is teszem azt) a szabad versnek van a leggazdagabb és egyben lelebírhatatlanabb formája, s hogy ez a forma sohasem a priori¹ jelentkezik, hanem mondanivalóról mondanivalóra, a vízió pszichikális és fizikális egy pontba szorítása vagy *A Tett*-nél „elvetett” komponálás szüli meg. Most beszéljünk arról, hogy mi a kompozíció?! A mondatokban magyarázkodás helyett és azért is, hogy mi is hívjuk segítségünkre a képzőművészetet: Babits szíves figyelmébe ajánljuk Kandinsky vásznait, ahol az „értelem és komponáltság” hiányában éppen a pszichikai értelem és a nagyszerű kompozíció dominálja a képet. De ettől a nekünk is jó szolgálatot tehető utalástól függetlenül is, tudatossággal állítom Babitscsal szemben, hogy a mi szabad verseink a lehető legszigorúbban megkomponált egészek, és éppen ez a komponáltság választja el őket Walt Whitman szabad verseitől. Walt Whitmannel vállaljuk a rokonságot (sőt azt is tudjuk, hogy 1819-ben született), de ő még sokkal inkább az intuíció rabja volt, impresszionista, semhogy mesterünknek fogadnánk el.

Walt Whitmantól is csak annyit tanultunk, mint amennyit jó eszünkkel minden nagy költőtől el kellett tanulnunk – mert hiszen Babits kultúrsumjúsága mellett mi sem a dühöngő analfabétaságot akarjuk visszaerőszakolni a világra!

De ha nagyon sokaknak az az igazság, hogy a verset mint művészi produktumot legnemesebben a sorok mértéke, az ütem egyöntetűsége, a melódia finomsága, a rímek pontos glédába állítása és más ilyen verklibe-foghatóságok jelzik, úgy mi lemondunk versforgó titulusunkról s verseinket a magunk és olvasóbarátaink részére szerényen csak költeményeknek fogjuk nevezni. Költeményeknek, melyekben a jó és jóakarató szem, sok egyéb értéken kívül, a poétika és stilsztika szentszereit is megtalálhatja. [...]

A harmóniáról. Babits szemünkre veti, hogy harmóniátlanok vagyunk. „*A Tett* propagandája: valóságos anarchia.” De egyben hozzáteszi ezt is: „Ne áltassuk magunkat – anarchia a mai ifjúságnak csakis rokonszenves lehet.” Ezzel az őszinte továbbgondolással nagyon megkönnyítette a magyarázkodásunkat. Hiszen már maga az a szó, hogy harmóniátlan: az egyéni érdekeken kívül esve tarthatatlan.

A harmónia: a létezés, a minden, a világ külső és belső élete. A káoszt csupán az érdekeltek ismerik. A semleges alanynak csak harmóniát találunk a szótárában! [...]

Elég volt a „jóból, szépből”! [...]

Babits Mihály nagyra becsült cikkére, fenti köszönetemmel még ennyit:

Hogy lapunk címe, *A Tett* nem is olyan új, mint mi hisszük? Mi, mint a legkisebb ötletünkkel, sohasem hivalkodtunk vele. De egész szelíden mondva: emlékszünk rá, mikor a *Nyugatra* mint címre szintén mondtak Babitséhoz hasonló vádakat, s igazságuk fölösleges igazság volt!

Még azt is szeretném korrigálni, hogy tévedésből sem vagyunk kimondottan szimultanisták, és semmiféle isták és izmusok nem vagyunk, és új irodalmi iskolát sem akarunk csinálni, csak a „jó” szó ártértékelésében jó költők akarunk lenni, azaz jó költeményeket szeretnénk a legfrissebb olvasógeneráció elé adni. És bízunk az akaratunkban, mert az előttünk futók s már a pihenésre fáradtak kezéből mi is átvettük az örökéggő fáklyát, s csak az a különbség köztünk, hogy más felé érezzük a célba vezető utat, mint ők, és más, színesebb, gazdagabb hangszereléssel akarjuk kidobni magunkból azt, ami művészet!

(1916)

¹ a priori: függetlenül, tapasztalatot mellőzve, eleve

Szövegértési feladatsor

Olvasd el figyelmesen a fenti szöveget, majd ennek alapján válaszolj az alábbi kérdésekre!
(40 pont)

1. Milyen retorikai elv szervezi Kassák írását? Nevezd meg a szöveg szerkezetének 3 legfontosabb elemét!

3

2. Babits *Ma, holnap és irodalom* (1) című írására reagál Kassák Lajos. Babits *Felelet* (2) címmel válaszol Kassák cikkére.

5

Állapítsd meg, melyik Babits-írásból valók a következő idézetek! A mondatok mellé írd a megfelelő (1 vagy 2) számot!

a) Összeszorított foggal jártak az utcán, és benéztek az ablakon.

b) A szabad versre vonatkozólag Kassák véleménye más, mint az enyém.

c) Mit állíthat egy szerkesztő a lapjában megjelent versekről?

d) Kassák állítja, hogy *A Tett* versei jól komponált versek.

e) A szabadságot nem lehet eloltani soha, és ez a mai ifjúság:
makacsul bizsergő parázs a rettentő hamu alatt.

3. Mit példáz Babits a *pireuszi fáklyaversennyel*? Miként értékeli a képet Kassák Lajos? 2-2 lényeges tartalmi elemmel válaszolj!

4

„pireuszi fáklyaverseny”	
Babits Mihály	Kassák Lajos

4. Kapcsold össze a fogalmakat a meghatározásokkal! A megfelelő betűjelet írd a fogalmak mellé!

4

a) szimultaneizmus -----

b) docilis -----

c) abszolútum -----

d) konklúzió -----

A) mindentől független, a létezőt önmagában megtestesítő és azt létrehozó szubjektum

B) tanulékony

C) eltérés, szétágazás

D) egy időben, de nem egy helyen történő események párhuzamos ábrázolása

E) következtetés, zárótétel

3

5. Kire vonatkoznak az egyes megállapítások? Írd a nevet a jellemző mellé!

1

a) a szabad vers atyja:

1

b) a technikai felkészültség még nem teszi naggyá a festőt:

1

c) festményeit nem a babitsi értelemben vett kompozíció uralja:

2

6. Milyen értelemben használja a *primitív* szót Babits, illetve Kassák? 1-1 lényegi elemmel válaszolj!

Babits:

Kassák:

4

7. Vizsgáld meg Kassák alábbi megjegyzését!

(*sőt azt is tudjuk, hogy 1819-ben született*)

1

a) A zárójel szerepe:

1

b) A megjegyzés hangneme:

1

c) A megjegyzés tartalma:

1

d) A megjegyzés célja:

6

8. Fogalmazd meg a szöveg alapján a művészet programszerűségéről vallott kassáki álláspontot!

1

a) A program elvi szükségessége (1 elem):

1

b) A *Tett* programjának meghirdetése (1 elem):

3

c) A *Tett* programjának tartalma (3 elem):

.....

.....

1

d) A program képi megjelenítése (1 elem):

1

9. „Program szerint lehet vécére járni, de nem lehet verset írni” (Weöres Sándor) Keresz ki és másolj le a szövegből egy hasonló tartalmú gondolatot!

.....

.....

2

10. Értelmezd az alábbi képes kifejezéseket!

1

a) jó puha ágy:

1

b) hüvelykszorító(bb):

1

11. A Babits-cikk a „rettenetes nagy hamut” a világháborúra, a szabadságot nélkülöző politikai-társadalmi helyzetre vonatkoztatta. Miként értelmezi válaszában a kifejezést Kassák? Lényeges tartalmi elemmel válaszolj!

.....

.....

.....

12. Foglald össze véleményedet a hagyomány és művészi szabadság viszonyáról! Érvelésedben művekre és szerzőkre egyaránt hivatkozz!

5

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Összpontszám

40